

NAUTOJEN LUOMUHOITO

12/2016

Teksti pohjautuu julkaisuun Luomutuotanto 2 – Eläintuotannon ohje, Eviran ohje 18217/9, voimaan 1.6.2016

- Varmista ohjeiden yksityiskohdat aina uusimmasta painoksesta.
- Polkua seuraten löydät luomuvalvonnan lomakkeet ja voimassaolevat tuotantoehdot <https://www.evira.fi/>
- Valitse etusivulta kohdasta OIKOPOLUT Luomu-> Luomun lomakkeet ja ohjeet, painikkeen löydät sivun vasemmasta laidasta.

Sisältö

- Luomuvalvontaan liittyminen
- Eläinten hoito-olot sisällä ja ulkona
- Eläinten alkuperä ja siirtymävaihe
- Jalostusmenetelmät ja eläimille tehtävät toimenpiteet
- Eläinten terveydenhoito ja lääkintä
- Ruokinta, sallitut ja kielletyt rehut

Ennen valvontaan ilmoittautumista

Pääsääntöisesti peltoviljelyn on oltava jo luonnonmukaisessa viljelyssä, tai ainakin siirtymävaiheessa ennen eläintuotannon valvontaan ilmoittautumista. Myös luonnon- ja metsälaitumien on kuuluttava luonnonmukaisen tuotannon valvontaan. On myös mahdollista siirtää yhtä aikaa sekä tilan pellot että eläimet luomuun niin sanottua 24 kk:n poikkeusta noudattaen. Menetelmä soveltuu parhaiten emolehmätiloille.

Suunnittele toimintasi etukäteen

- Tee kirjallinen yksityiskohtainen suunnitelma luomueläintuotannon toteuttamisesta omalla tilallasi eli eläinhuoltosuunnitelma (luomueläinten hoitosuunnitelma).
- Suunnitteluapua löytyy ProAgrian julkaisemista Luonnonmukaisen maidontuotannon ja naudanhantuotannon hyvät toimintatavat – oppaista <https://www.proagria.fi/sisalto/3608>
- Mallilomake <http://luomu.fi/tietopankki/luomuelainten-hoitosuunnitelman-teכון-lomake/>

Selvitä tarvitsetko poikkeuslupia ja hae ne tarvittaessa paikallisesta ely-keskuksesta. Varmista lannanlevitys-

alan riittävyys, ja että lantavarastot ja eläinten ulkotarhat ovat nitraattiasetuksen määräysten mukaiset (Valtioneuvoston asetus 1250/2014). Ympäristövaatimusten noudattaminen tarkastetaan ensimmäisessä luomutuotantotarkastuksessa.

Valvontaan ilmoittautuminen

Tarvitset Eviran lomakkeet: *Ilmoittautumislomake ja tuotantosuuntakohtainen Liitelomake*. Kokoa liitteeksi kaikki tarvittavat suunnitelmat ja lupahakemukset. Ilmoittaudu luomuvalvontaan oman alueesi ely-keskukseen.

Valvontaan voi ilmoittautua mihin vuodenaikaan vain. Sen voi tehdä heti kun toiminnassa pystytään noudattamaan luonnonmukaisen kotieläintuotannon tuotantoehtoja. Eläintuotannon siirtymäajat alkavat ilmoittautumispäivästä.

On tärkeää, että selvität mitä muistiinpanoja sinun tulee koota luomuvalvontaa varten. Ryhdy tekemään muistiinpanoja ja tallettamaan ostojen saateasiakirjoja heti alusta alkaen. Katso Muistiinpanot ja dokumentointiohje https://www.luomuwiki.fi/doku.php?id=luomuwiki:kotielaeintuotanto_muistiinpanot

Vuosittainen tarkastuskäynti paikan päällä

Ely-keskus lähettää tilalle eläintuotannon valvontaan erikoistuneen luomutarkastajan tekemään tarkastuskäynnin vähintään kerran vuodessa. Luomutarkastajan kanssa käydään läpi tuotantoehtojen vaatimusten toteutuminen. Luomukotieläintuotannon tarkastus tehdään useimmiten samalla kertaa kuin tehdään vuosittainen kasvintuotannon tarkastus.

Tuotantotarkastuksessa käydään läpi mm. seuraavat asiat

Tarkastuskäynnillä paikanpäällä ja muistiinpanoista

eläinmäärät tarkastushetkellä

eläinten terveydenhoito ja lääkitykset

eläinten hoito-olosuhteet rakennuksissa ja ulkotarhoissa, tilavaatimukset

luomulaidunten ja ulkoilalueiden käyttöajat

varastorakennukset ja muut rehujen varastointipaikat

luomurehujen ja siirtymävaiherehujen käyttö

ruokinnan toteuttaminen, rehunkulutusmuistiinpanot, rehujen varastotase

ostetut rehut ja eläimet, saateasiakirjat

myydyt kasvituotteet ja myydyt eläimet, myydyt eläintuotteet

Luomu ja tavanomainen rinnakkain, eläinmäärä

Luomueläintuotannon valvonnassa mukana olevalla tilalla voi olla luomueläimiä ja tavanomaisia eläimiä vain kun ne ovat eri eläinlajeja. Eri tuotantotavoin hoidettavia eläimiä on pidettävä eri rakennuksissa, tai rakennuksen osissa, erotettuina toisistaan ja myös eri tarhoissa ulkoalueilla. Luomulaitumella eläimet eivät saa olla yhtä aikaa, samaa laidunta voi kuitenkin käyttää vuorotellen. Tavanomaisten eläinten rehunkulutuksesta sekä eläintuotteiden ja eläinten myynneistä on pidettävä vastavanlaista kirjanpitoa kuin luomueläinten osalta.

Siirtyminen 24 kk:n poikkeusta noudattaen

Peltojen ja eläintuotannon luomuun siirtyminen aloitetaan täsmälleen yhtä aikaa. Eläintuotteita ei voi myydä luomuna ennen kuin 24 kk on kulunut. 24 kk:n poikkeusta käyttäen tilalla siirtymishetkellä olleista vanhoista-

Kuva EU-luomutiedotus

kin nautoista tulee luomulaatuisia 24 kk:n siirtymäajan päätyttyä. Siirtymisen alun jälkeen tilalle tavanomaisesti tuotannosta hankittujen eläinten kohdalla on noudatettava normaaleja siirtymäaikoja. Kts. yksityiskohdat Eviran tuotantoehdot luku 3.3.

Eläinten hoito-olosuhteet sisällä ja ulkona

Luomutilalla on noudatettava eläinsuojelulain ja -asetusten mukaisia hoito-olosuhteiden vaatimuksia. Luomueläintuotannon tuotantosäännöt täydentävät lain vaatimuksia monin tavoin.

Kotieläinrakennus ja eläinten ulospääsy

Luomunaudat elävät ryhmissä pihatossa tai karsinakasvattamossa. Vain alle viikon vanhoja vasikoita saa pitää yksittäiskarsinoissa.

Rakennuksessa tulee olla ikkunoita, tai muita valoaukkoja, vähintään niin paljon, että niiden pinta-ala vastaa 5 % eläinsuojan lattiapinta-alasta. Jos tasaista luonnonvaloa antavia valoaukkoja on seinien lisäksi myös katossa, voidaan hyväksyä alle 5 prosentin osuus.

Eläinten käytössä olevasta lattia-alasta vähintään puolet on oltava kiinteäpohjaista, jossa ei ole rakoja ja riti-

Nautojen käytössä olevan tilan vähimmäismitoitus sisällä ja ulkona

Naudat painoluokka	Sisällä tilaa m ² /eläin	Ulkona m ² /eläin, kun ulkotila on sisätilan yhteydessä ja eläimillä on jatkuvasti vapaa pääsy ulos
alle 100 kg	1,5	1,1
101 – 200 kg	2,5	1,9
201 – 300 kg	4,0	3,0
351 – 500 kg	5,0	3,7
yli 500 kg	vähintään 1,0 m ² / 100 elopainokiloa	vähintään 0,75 m ² / 100 elopainokiloa
Täysikasvuiset lypsylehmät	6,0	4,5
Täysikasvuiset siitossonnit	10	30
Biisonit		1 hehtaari/jokainen alkava 3 täysikasvuisen eläimen ryhmä

Huomaa! Jos ulkotarha on erillään sisätilasta, tilavaatimus on vähintään sama kuin sisätilassakin eli suurempi kuin sisätilan yhteydessä olevan tarhan vähimmäistilavaatimus eläintä kohti.

löitä. Makuualueen tulee olla hyvin kuivitettu oljella tai muulla luonnonmateriaalilla.

Pääsääntö on, että kaikki eläimet pääsevät laidunkaudella laitumelle päivittäin. Laidun on alue, joka on kasvuston peittämä, ja eläin saa sieltä osan päivittäisestä ravinnontarpeestaan. Normaali laidunkausi on Etelä-Suomessa kesäkuun alusta syyskuun loppuun. Pohjois-Suomessa se on noin kuukautta lyhyempi.

Pääsääntö on, että talvellakin eläimillä tulee olla pääsy ulos silloin kun sää sallii. Pihatoista ei ole välttämätöntä järjestää ulkojaloittelua talvella, jos eläimet ovat kesällä päässeet päivittäin laitumelle pidemmän aikaa kuin normaalin laidunkauden ajan.

Laidunnuksen ja ulkojaloittelun tarkennukset

Ulkotarha voi olla katettu enintään 75 % pinta-alasta. Katoksen on oltava avoseinäinen, lintu- tai tuuliverkot sallitaan seinämällä. Katos, jossa on kolme kiinteää seinää on sisätilaa, ei ulkotilaa.

Eläinten uloslaskusta voi tilapäisesti luopua silloin kun olosuhteet ovat vaaraksi eläinten terveydelle. Naudoille tällaisia olosuhteita ovat kova sade, erittäin kova tuuli

talvella, erittäin kova pakkanen tai jäinen tarhan pinta, jolloin liukkaus aiheuttaa loukkaantumisvaaran. Jos kesällä hellepäivinä on häiritsevän paljon hyönteisiä, eläimet tulee laskea ulos viileämpään vuorokauden aikaan.

Alle 3 kuukauden vanhat maitojuotolla olevat vasikat saavat olla sisällä laidunkauden aikana.

Yli vuoden ikäisten sonnien laiduntaminen ei ole välttämätöntä, jos eläimet pääsevät päivittäin ulos sekä kesällä että talvella. Lihanaudat voidaan kasvattaa loppulihotusvaiheessa sisällä. Sisälläpitojakso voi olla enintään 3 kuukautta.

Kytkeminen kiinni parteen poikkeusluvalla

Parsinavetta on sallittu vain pienillä tiloilla. Lupa voidaan myöntää, jos nautojen kokonaismäärä tilalla on alle 30 eläinyksikköä.

- Lupa voidaan myöntää yli puolen vuoden ikäisten maidontuotantoon ja/tai emolehmätuotantoon kasvatettavien hiehojen, lehmien ja siitossonnien kytkemiseen. Lupaa ei voi saada lihanaudoille. Poikivaa eläintä ja alle puolen vuoden ikäisiä vasikoita ei saa pitää lainkaan kytkettyinä.

- Luvan saaminen edellyttää, että parsissa hoidettavat eläimet pääsevät kesällä laitumelle päivittäin ja talvisaikaan vähintään kaksi kertaa viikossa ulos jaloittelemaan.

Eläinten alkuperä ja siirtymävaihe

Pääsääntö on, että eläinten tulee olla hoidettu luomuehtojen mukaisesti syntymästään saakka koko eliniän ajan. Lihantuotantoa varten on ostettava luomukasikoita.

Tilalla siirtymävaiheen alkaessa olevista nautoista tulee luomueläimiä siirtymävaiheen kautta, samoin tilalle myöhemmin ostetuista tavanomaisista eläimistä. Siirtymävaiheen aikana tuotetut kotieläintuotteet voi markkinoida vain tavanomaisesti tuotettuina.

Luomuvalvontaan liittymisen jälkeen syntyneet eläimet ovat heti luomueläimiä, vaikka niiden emät olisivat vielä siirtymävaiheessa. Siirtymävaiheessa olevan emän maito on vasikalle luomurehua

Nautojen siirtymäajat

- Maito on luomua, kun eläin on ollut luomuhoidossa vähintään 6 kuukautta.
- Liha ja eloon myytävä eläin luomua, kun eläin on ollut luomuhoidossa vähintään 12 kuukautta ja aina vähintään kolme neljäsosaa elämästään.

Lisätietoja siirtymävaihelaskurin avulla <http://luomu.fi/tietopankki/naudan-siirtymavaihelaskuri-luomukelpoisuuden-laskennan-avuksi/>

Huomaa! Kun tavanomaisesta tuotannosta ostettu hieho poikii esim. kaksi kuukautta luomuhoidon tuleamisen jälkeen, sen maito on poikimisesta eteenpäin vielä neljä kuukautta siirtymävaiheen maitoa.

Eläinten hankinta tavanomaisesta tuotannosta

Jalostuseläimiä hankittaessa, jos sopivia luomueläimiä ei löydy, on mahdollista ostaa rajoitettu määrä tavanomaisia eläimiä. Vuoden aikana tilalle saa tuoda tavanomaisia poikimattomia naaraita enintään 10 % täysikasvuisten eläinten yhteismäärästä laskien. Täysikasvuisia ovat siitossonnit ja poikineet lehmät.

Siitossonnin hankinta on aina mahdollista tavanomaisesta tuotannosta. Tavanomaisia kerran poikineita lehmäkin voi ostaa luomutilalle, jos ne ovat suomalaista alkuperäisrotua.

Ely-keskukselta voi hakea lupaa hankkia enemmänkin tavanomaisia eläimiä, maksimissaan 40 % täysikasvuisten määrästä, jos tilalla muutetaan tuotantosuuntaa, laajennetaan tuotantoa, tai eläimiä on menetetty sairauden tai onnettomuuden vuoksi poikkeuksellisen paljon.

Sallitut ja kielletyt jalostusmenetelmät

Keinosiemennys on sallittu, muut keinohedelmöitysmuodot kuten alkionsiirron käyttäminen ja eläinten kloonaukset ovat kiellettyjä. Siemennykseen käytettävä sperma voi olla sukupuolilajiteltua ja/tai alkionsiirron kautta syntyneiden urosten spermaa. Hormonien käyttäminen kiimojen samanaikaistamiseen on kielletty.

Kuva Brita Suokas

Eläinten lääkintä

Jos eläin sairastuu tai loukkaantuu, sitä on ryhdyttävä välittömästi hoitamaan asianmukaisella tavalla.

Eläinlääkkeitä, loishäätövalmisteita, rokotteita ja homeopaattisia valmisteita saa käyttää vain eläinlääkärin määräämänä. Myös sellaiset tuotteet ovat sallittuja, joiden tuotannossa on ollut mukana muuntogeenisiä organismeja (gmo).

Lääkehoidon rajoitukset

Jos lääkevalmisteelle tai rokotteelle on määrätty varo-aika, sitä on noudatettava vähintään kaksinkertaisena ennen kuin eläimen tuotteita saa luovuttaa luomuelintarvikkeeksi. Lääkkeillä hoidetut eläimet on oltava selkeästi tunnistettavissa ja erotettavissa muista eläimistä varoajan aikana.

Naudoille on sallittua antaa lääkevalmisteita korkeintaan kolmena hoitokertana 12 kuukauden aikana ilman, että eläin menettää luomustatuksensa.

- Yhdeksi hoitokerraksi katsotaan kaikki yhtä sairaustapausta varten annetut lääkehoidot.
- Loislääkitystä, rokotteita ja lain säätämiä pakollisia taudinvastustusohjelmiin kuuluvia lääkityksiä ei lasketa hoitokertojen lukumäärään.
- Luomutuotantoehdoissa määrättyjen nupoutuksen ja kuohinnan yhteydessä käytettävien rauhoitus- ja kivunlievitysvalmisteiden käyttämistä ei lasketa hoitokertojen lukumäärään.

Jos lääkehoitoja tarvitaan enemmän kuin tuotantoehdot sallivat, eläin on palautettava siirtymävaiheeseen. Siirtymävaiheen aikana (vähintään 12 kk lihalla, 6 kk maidolla) ei eläintä eikä sen tuotteita voi markkinoida luonnonmukaisesti tuotettuina. Maito on omalla tilalla hyväksyttyä luomurehua sillä edellytyksellä, että neljän kerran hoidetut lehmät ovat selkeästi tunnistettavissa ja maito lypsetään erilleen.

Eläimille suoritettavia sallittuja toimenpiteitä

- vasikan nupoutus alle neljän viikon vanhana
- sonnin kastointi leikkaamalla
- nenärenkaan kiinnittäminen

Kuva Jukka Rajala

Toimenpiteet ovat sallittuja vain eläinlääkärin tekemänä ja niissä on käytettävä rauhoitusta ja kivunlievitystä. Toimenpiteitä ei saa tehdä rutiininomaisesti, vaan niiden on oltava perusteltuja esim. eläinten ja hoitajien turvallisuuden ja eläinten terveyden varmistamiseksi.

Nupouttamiseen on haettava lupa ely-keskuksesta. Lupa on voimassa toistaiseksi. Jos tilalla tehdään jatkuvasti sarvien poistamista aikuisilta eläimiltä, siihen tulee myös hakea ely-keskuksesta lupa. (Eviran Luomuvallontalomake 9b. kohta 14.)

Eläintilojen ja laitteistojen puhdistus

Karjarakennusten pintojen, rehunjakolaitteiden sekä maidon käsittelyyn käytettävien laitteiden puhdistukseen on määritelty sallitut puhdistus- ja desinfiointiaineet. Maidontuotannossa kaikki tavalliset lypsylaitteistojen pesuaineet ovat sallittuja käyttää, muut sallitut aineet löytyvät Eviran eläintuotannon ehdot-ohjeista, liite 3.

Ruokinta

Pääsääntö on, että eläimet ruokitaan luomurehuilla. Luomunautojen rehustuksen tulee koostua vähintään 60 prosenttisesti tilalla itse viljellyistä rehuista ja yhteistyössä toisten luomutilojen kanssa tuotetuista rehuista.

Ostorehujen osalta luomukotieläintuottajan on varmistettava, että rehu on luomua. Tätä varten tarvitaan myyjän luomutodistus sekä eräkohtainen vaatimustenmukaisuusvakuutus (esim. viljapassi, teollisen rehun vakuustodistus). Teollisten rehujen ja kivennäisten tuoteselosteista tulee varmistaa, että niiden raaka-aineet ovat EU:n luomusäätelyssä listattuja luomueläimille sallittuja tuotteita.

Ensimmäisen ja toisen siirtymävaihevuoden rehujen käyttäminen on rajoitettua. Vain toisen siirtymävaihevuoden (sv2) rehusatoa voi ostaa muilta. Siirtymävaiheen rehun sallittujen käyttömäärien yksityiskohtaiset vaatimukset tulee varmistaa luomutuotantoehdoista ruokintaa suunniteltaessa. Kirjanpito luomu- ja siirtymävaiherehujen syöttömääristä on erittäin tärkeää. Kts. Eviran tuotantoehdot luku 5.2

Karkearehujen osuus

Yli kuuden kuukauden ikäisten luomunautojen tulee saada vähintään 60 % päivittäisestä rehun kuiva-aineesta karkearehuista, joita ovat tuore ruoho, heinä, oljet ja säilörehu. Lypsylehmiä kolmen ensimmäisen lypsykuukauden aikana väkirehun ja karkearehun suhde voi olla enintään 50-50.

Maitojuotto

Vasikoiden tulee saada emänsä maitoa tai muuta luomumaitoa vähintään kolmen ensimmäisen elinkuukauden ajan. Jos oman emän maitoa tai muuta luonnollista maitoa ei ole, tai sitä ei ole riittävästi, vasikka voidaan juottaa luomulaatuisella juomarehulla.

Jos vasikalle on jouduttu antamaan tavanomaista juomarehua, eläimen kohdalla on toteutettava 12 kk:n siirtymävaihe. Se voidaan aloittaa siitä alkaen kun ruokinta jälleen täyttää luomutuotantoehtojen vaatimukset.

Tuotantoehdoissa listattu kielletyt ja sallitut rehujen raaka-aineet

Kielletyt rehut	Sallitut rajoitetusti
muuntogeenisten kasvien tuottamat rehut esim. gmo-soija	vitamiinit, kivennäisaineet ja hivenaineet
eläinten kasvun ja tuotannon edistämiseen tarkoitettujen kasvunestäjät, kuten lisäaineantibiootit	voi käyttää rehunvalmistuksessa rajoitetusti säilöntä-, sidonta-, ja paakuuntumisen estoaineita
heksaaniuuton avulla tehdyn kasviöljyjen valmistuksen sivutuotteena syntyvät öljykasvirouheet	säilörehun ja viljan säilönässä sallittu orgaaniset hapot Esim. maito-, muurahais-, propionihappo

Yksityiskohtaiset listat sallituista rehuista, rehunsäilöntäaineista ja rehun lisäaineista löytyvät Eviran Eläintuotannon ehdot - julkaisun lopusta, Liitteet 1 ja 2.

Lisää tietoa hankesivulta

www.luomu.fi/tietopankki/luomuvalvonta-elaintiloilla/

Kirjoittaja

Brita Suokas, Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti